

MIKKO MANKINEN

Miksi joka päivä ei tapahdu mitään?

Jännöksellisyyden potentiaalisuus Georges Perecin arkipäiväisyys-projekteissa

Taiturimaisena kertojana ja virtuoosimaisena verbaaliakrobaattina ylistetty, omaelämäkerturi, dokumentaristi, ristisanojen laatija – ja kokeellinen kirjailija – Georges Perec (1936–1982) lienee vähiten tunnettu ohjelmallisena jokapäiväisen elämän kuvaajana. Arkipäiväisyys (*quotidien*) on kuitenkin yksi eniten Perecin kirjoittamista määrittelevistä aihepiireistä. Yrityksissään kuvata arkielämää sellaisena kuin se on Perec koettelee kielen ja kirjallisuuden alarajaa: kuinka vähästä, huomaamattomasta ja tavanomaisesta voi kirjoittaa tekemättä siitä erityistä ja merkittävää; kuinka tallentaa tapahtumia, jotka ovat niin mitättömän huomaamattomia ja epäolennaisia, etteivät ne perinteisessä mielessä ole tapahtumia laisinkaan.

Mikä tekee tapahtumisesta arkista, millaista juuri jokapäiväinen tapahtuminen milloin missäkin on – ja ennen kaikkea, miten kirjoittaa arkipäiväisestä elämästä ylipäänsä? Kysymykset olivat Perecille ilmeisen painavia, sillä ja-kaessaan taiteelliset pyrkimyksensä neljään kenttään tai kuulustelun tapaan Perec mainitsee ensimmäisenä juuri arkipäiväisen elämän tarkastelun (muuta kenttiä ovat tunnetummat omaelämäkerta, rajoitteelliset tekstit ja romaanitaide)¹. Sellaisten suurten realistien, kuten Balzacin tai Stendahlin lukijana Perec oli enemmän kuin tarpeeksi tietoinen jokapäiväisyyden kytkyistä perinteisen realismin todellisuuden esittämisen estetiikkaan hienouksineen ja ongelmineen, ja itse tarkasteleekin aihetta taiteellisella tutkimuksella ja sosiologisesti värityneillä kirjallisilla kokeilla². Perecin mielestä arkipäiväisyys jää kirjallisuuden ja historian ulkopuolelle, eikä ydinkysymyksenä siten ole, kuinka esittää todenmukaisesti jokapäiväistä elämää, vaan ennemminkin, kuinka arkisen elämän jättämät jäljet (*traces*)³ olisivat löydettävissä ja tallennettavissa.

Tunnetuin Perecin *quotidien*-projekteista⁴ nousseista kokeista on varmasti *Tentative d'épuisement d'un lieu parisien* (1975) eli ”Yritys muuan pariisilaisen paikan ehdyttämiseksi”. Koe-asetelma on yksinkertainen: Perec istutti itsensä Pariisin kuudenteen kaupunginosaan Saint-Sulpice -aukiolle kolmena päivänä (18.10.–20.10.1974) eri kellonaikoihin kirjaamaan ylös arkipäiväistä tapahtumista. *Tentativen* kuvaukset ovatkin yleisilmeeltään kohostumatonta näköhavaintojen luettelointia, välittömästi silmien edessä tapahtuvan maailman osoittamista, eikä

itse kirjuri kokeineen ole tästä maailmasta mitenkään erillinen, kuten käy ilmi vähän yli viideltä illalla 18.10. kaupungintalon kahvilassa tehdystä muistiinpanosta:

”Paljon ihmisiä, paljon (varjot, tyhjä bussi 63, maa on kiiltävä, bussi 70 on täynnä, sade näyttää voimistuvan. Kello on kymmenen yli kuusi. (tööttäyksiä, liikenne alkaa tukkoutua, voin vain vaivoin nähdä kirkon, sen sijaan ikkunoiden heijastuksista näen selvästi melkein koko kahvilan sisätilan (ja itseni kirjoittamassa)).”⁵

Aukion kuvausten kiireisyyden ja välittömyyden rakentamaan vähäeleisyyteen nähden kirjan eräänlaisena ohjelmanjulistuksena toimivan esipuheen päätös esittelee kokeen jujun verraten mahtipontisesti:

”Saint-Sulpice-aukiolla on paljon kaikenlaista, esimerkiksi: kaupungintalo, taloushallintorakennus, poliisiasema, [...] kauneussalonki, ja vielä paljon muutakin. Ellei enemmistö, suuri osa niistä on kuvattu, inventoitu, valokuvattu, kerrottu tai laskettu. Aikeeni seuraavilla sivuilla on jotakuinkin ollut kuvata loput [*décrire le reste*]: sen mitä ei yleensä huomata, sen mikä ei ole merkillepantavaa tai tärkeää, sen mitä tapahtuu, kun mitään ei tapahdu, ellei ajan kulkua, ihmisiä, autoja ja pilviä [*ce qui se passe quand il ne se passe rien, sinon du temps, des gens, des voitures et des nuages*].”⁶

Perecin tavoite on kunnianhimoinen, onhan hänen tarkoituksenaan kirjata aukion huomaamattomuuttaan kuvaamatta jääneet tapahtumat. Kuvaamatta onkin jäänyt ilmeisen paljon: poukkoilevia näköhavaintoja ohikulkevista autoista, erilaisista ihmisistä erilaisine ominaisuuks-

sineen, huomioita kellonajoista, säästä tai jopa enimmäkseen kertakaikkisen yleisiä ja arkisia, sellaisenaan yhdentekeviä tapahtumia suurkaupungin aukiolta, kuten ”Taksipysäkillä on kaksi vapaata taksia / Bussi 87 menee ohi”⁷. Mutta toisinaan myös: sattumia, eroavaisuuksia, vitsejä, kirjaajan mielentiloja, reflektioita, yrityksiä luokitella nähtyä, pohdintoja, kuinka arkisen havaitsemiseen tarvitaan aina erityisen tapahtuman tuoma repeämä (*déchirure*), tai kevyempiä, ”miksi kaksi nunnaa herättää enemmän kiinnostusta kuin kaksi muunlaista ohikulkijaa”⁸. Percille tyypillisesti *Tentative* on siis täynnä sälää, joskin samalla koe, usein epäonnistuen, pyrkii välttämään kertomusten perusaineiksia, kieltoja, ehtolauseita, seuraussuhteita, analyysia ja psykologisointia. Toisin sanoin jokaisen session alussa merkitty paikka ja aika sitovat lyhyet kuvaukset arkisten tapahtumien kokonaisuudeksi sen sijaan, että tämä kokonaisuus esitettäisiin tapahtumien välisten suhteiden synnyttämäksi.⁹

Vaikka Perc näyttäisi tietoisesti kaihtavan arkipäiväisyyden teoretisointia¹⁰, on hänen projekteissaan silti mahdollista olla näkemättä vaikutteita arkielämän filosofisesta tarkastelusta, jota harjoittaneista aikalaisista läheisimpiä hänelle olivat Henri Lefebvre, Maurice Blanchot, Roland Barthes, Michel De Certeau¹¹. Voimakkaimmin läsnä Percin projekteissa on ajatus ar-

kielämän jäännöksellisyydestä, jonka Perce lainaa Lefebvren ajattelusta. Lefebvrelle jokapäiväinen elämä on epämääräinen kokonaisuus, joka määrittyy sinä, mikä jää erityisten ja erikoistuneiden toimien ulkopuolelle. Tavanomaisena toistuva elämä on osittelevien ja analysoivien erityisten (ei-jokapäiväisten) toimien näkökulmasta jäännöksellistä (*résiduelle*): arkea ei voi jäännöksettä eristää omaksi alueekseen vaan ennemminkin se sitoo yhteen kaikkia osittaisina ja erityisinä näyttäytyviä toimia.¹² Perce soveltaa tätä käsitteellistystä kirjailijan työhön, määrittäyhyän esimerkiksi *Tentativen* kuvauksen kohteena oleva arkielämä juurikin merkittävien, huomiolarvoisten asioiden kuvausten jäännöksenä (*le reste*), joka täytyy erikseen ottaa kuvauksen kohteeksi. Jäännöksellisen elämän kuvaaminen on keskeistä 1973 julkaisussa esseessä ”Approches de quoi” (Lähestymistapoja mihin?), jota voi pitää Percin arkipäiväisyysprojektien ohjelmatekstinä. Siinä Perce motivoi arkipäiväisten asioiden kuulustelun nimenomaan sillä, että ne jäävät esimerkiksi erityisyyksistä kiinnostuneen lehdistön lypsämien tapahtumien taustalle.

”Missä on loput, kaikki loput, se mitä tapahtuu todella, se missä me elämme? Se mitä tapahtuu joka päivä ja palaa joka päivä, banaali, arkinen, ilmeinen, yleinen, tavallinen, infra-tavallinen, taustahäly, totuttu, miten ottaa se huomioon, miten kuulustella sitä, miten kuvata sitä?”¹³

Luettelo hahmottelee jokapäiväistä, kaikille meille yleistä ja yhteistä elämää, joka on jäännöksellistä (*le reste*) mutta kuitenkin todellista tapahtumista merkittävien tapahtumien taustalla (*le bruit de fond*). Arkipäiväisyys on aina palaavaa, tavanomaista ja totuttua, tavallisen alittaen rakentavaa (*l’infra-ordinaire*), vaikka siltikin ilmeistä. Koska arkiset asiat ”vaikuttavat niin itsestään syntyneiltä, että olemme unohtaneet mistä ne ovat tulleet”, käsialaukun sisältöä tai pikkulusikoita on syytä kuulustella yksinkertaisilla kysymyksillä: ”Miten? Missä? Milloin? Miksi?”¹⁴. *Tentative* toteuttaa tämän kuulustelun käytännön sovelluksen, johon ohjastetaan *Tiloja / Avaruuksia* -teoksessa (*Espèces d’espaces*, 1974): jokapäiväinen elämä jäännöksellisyydessään on nähtävillä kadulla, jos osaa ”pakottaa näkemään tarpeeksi latteasti”, ”pakottaa itsensä kirjoittamaan siitä, missä ei ole mitään mielenkiintoista, siitä mikä on kaikista ilmeisintä, yleisintä, arkisintä”¹⁵.

Vaan mikä voisikaan olla tuskaisemmin jokapäiväisen banaalia kuin taas uusi erityinen tapahtuma, skandaali tai kohu? Vaikka Perce ei esimerkiksi Blanchot’n tavoin lietso arkisen jäännöksellisyyden epämääräisyyttä ja määrittämättömyyttä, on selvää, ettei se Perciläkään kuitenkaan tyhjenny vastakohtapareihin (yksityinen–yleinen, yksittäinen–toistuva, uusi–vanha). *Tentativessa* käy varsin äkkiä ilmi, että kokeen tavoite, huomaamattoman ja merkityksettömän kirjaaminen, ei ole ollenkaan vaivatonta: vaikka kirjuri kuinka yrittää keskittyä tarkkailuun, silti häneltä jää huomaamatta jopa aivan nenän edessä sattuvia arkipäiväisiä tapah-

Lieux (1969–1975)

- Projektin tavoitteena tuoda näkyviin paikkojen, Percin kirjoitustyylin ja muistojen muuttuminen ajan kuluessa. Projektilla myös henkilökohtaisia ja autobiografisia motiiveja.
- Kuvausten kohteena vähemmän merkittävät, jokapäiväiset tapahtumat valitussa paikassa (pienoistaapahtumat) valittuna ajankohtana.
- 12 paikkaa Pariisissa: Rue Vilin, Rue de l’Assomption, Franklin–Roosevelt, Avenue Junot, Rue de la Gaîté, Place d’Italie, Place de la Contrescarpe, Rue Saint–Honoré, Carrefour Mabilion, Place Jussieu, Passage Choiseul ja L’île Saint-Louis.
- Jokaisella kuvauskerralla paikasta tuli kirjoittaa yksi kuvaus *in situ* (*réel*) ja yksi teksti jälkikäteen, muistinvaraisesti (*souvenir*).
- Kuvausten tapa näköhavaintoa korostava, luetteloina, vähäeleinen ja etäinen.
- Kirjoittamisen jälkeen kuvaukset suljettiin kirjekuoriin. Kuorissa tekstien ohella paikkoihin liittyviä valokuvia, muistiinpanoja, metrolippuja, kuitteja ja piirroksia.
- Suunnittelussa laajuudessa 12 vuotta (1969–1981); yhteensä 288 kuorta (hylättiin 1975; 133 kuorta).
- Kuvauskäytien suunniteltua järjestystä sääteli ortogonaaliseen latinalaiseen kaksoisneliöön (12x12) perustuva algoritmi.

tumia, kuten pysäköiviä autoja¹⁶. Jännöksen tarkkailu ja kuvailu toisin sanoin tuottavat oman huomiokyvyn alittavan jännöksensä. Epäilemättä vikapäänä on havainnon ja tarkkaavaisuuden rajallisuus, mutta ongelma on myös käsitteellinen, sillä eihän jokapäiväisyys voikaan olla kuvaamisen kannalta muuta kuin jännöksellistä, kun se on määritelty merkittävän vastakohtaksi. Kirjoittamisen paradoksi: merkityksetöntä on paha panna merkille ja tokko huomaamattomastakaan voi jättää jälkeä, ja koska kirjoitus on vähintään osittain juuri jäljen jättämistä varten, päästään paradoksiin, jossa jäljettömästä pitäisi jättää jälki ja merkittömästä merkki. *Tentativen* esipuhe lisää tähän kiehtovan ajallistamisen muotoilullaan: ”mitä tapahtuu, kun mitään ei tapahdu” (*ce qui se passe quand il ne se passe rien*), joka sellaisenaan riittää nyrjäyttämään ajatukset. Arkisin tapahtuu siis jotain (aika, ihmisiä, autoja, pilviä), silloin kun mitään ei tapahdu, ja tämä jotain Perecin oli tarkoitus saada kuvatuksi.

Mitä tapahtuu taustalla?

Mikä on siis se ”mitä”, joka tapahtuu, kun mitään ei tapahdu? Mikä edes voisi olla se ei-mikään, joka tulee esiin, kun mitään ei tapahdu? Se mikä tapahtuu, silloin kuin mitään ei tapahdu, on tottahan toki ei-mikään, mutta millä perusteella sen voi sanoa tapahtuvan, kun se kerran ilmenee tapahtumisen negaationa? Käsitteellistä solmua voi löysätä esimerkiksi selittämällä ilmaisun koristeeksi: tapahtuu jotain niin merkityksetöntä, mitakaavaltaan niin mitätöntä, että tuntuu kuin mitään ei tapahtuisi¹⁷. Liudentaminen vertaukseksi ei kuitenkaan poista paradoksaalisuutta, pikemminkin se tuo esiin oudon pakollisen taustaoletuksen, että tapahtuminen ei voi ainakaan havainnon kohteena olla tyhjää, jotain täytyy koko ajan joka tapauksessa tapahtua, vaikka vain huomaamatta. Tapahtumisen huomattavuuden ja merkittävyyden skaalaaminen tarpeeksi alas manaa esiin erityisen ajallisen tilan, jossa yhtä aikaa sekä tapahtuu että ei tapahdu (mitä tapahtuu silloin, kun mitään ei tapahdu), vaikka tapahtumattomuus tulkittaisiinkin metaforiseksi.

Tapahtumattomuuden mahdollisuus liittyy olennaisesti ei-minkään olemisen tapaa koskeviin monipolvisiin pulmiin, joista Perec esittää oman muotoilunsa *Tiloja / Avaruuksia* -kirjan esseessään ”Hyödyttömästä tilasta” (Une espace inutile):

”Miten ajatella ei-mitään [*le rien*]? Miten ajatella ei-mitään ilman että automaattisesti sijoittaa jotakin tämän ei-minkään [*ce rien*] ympärille, jotain joka tekee siitä reiän, jota sitten rupeaa heti täyttämään jollain, käytännöllä, funktiolla, päämäärällä, näkemyksellä, tarpeella, puutteella, ylijäämällä...”¹⁸

Kysymys siitä, kuinka ajatella ei-mitään (*le rien*¹⁹) tekemättä siitä aukkoa, asemoimatta sille jonkin puuttumista, yhdistyy esseessä mahdolltomuuteen osoittaa

todellista tai fiktiivistä, absoluuttisen hyödyttöntä tilaa, joka ei palvelisi mitään tarkoituspää tai funktiota, joka ei olisi olemassa jotain varten. Ei-mikään jonkin puuttumisenahan ei olisi todella ei-mitään, vaan jonkin puuttumista samoin kuin vain käytöstä poistettu tila ei olisi todella käyttötarkoitusta vailla. Jos varten-rakenne onkin naulattu tilan käsitteeseen niin, ettei tilaa ilman funktiota edes periaatteessa voi olla, yhtä lailla ajattelu sakkaa, jos sitä koetetaan harjoittaa ilman sille ominaisia kohteita. Kuten ei-minkään ottaminen ajattelun kohteeksi, hyödyttömän tilan kuvittelemineen on mutkikasta, ja Perec eteneekin pohdinnoissaan tallattuja reittejä paikantaessaan ongelmaa kieleen: ”On kuin jopa kieli olisi kykenemätön kuvaamaan tätä ei-mitään, tätä tyhjyyttä [*décrire ce rien, ce vide*], kuin voisimme puhua pelkästään siitä, mikä on täyttä, hyödyllistä ja funktionaalista”²⁰. Arkielämän jännöksellisyys olisi näin rinnastaen myös kielen vajavaisuuden luomaa jännöksellisyyttä.

Jännöksellisyyttä voi tässäkin mielessä ajatella monella tavalla. Toisaalta, koska Perec pyrkii kuulustelemaan ja tarkkailemaan arkisia esineitä ja tapahtumia juurikin kohteina, paradoksaalinen tapahtuminen, jolloin mitään ei tapahdu, tulisi ymmärtää nimenomaan objektiivoitavana, kohteeksi eroteltavana. Tämä kohde (mitä tapahtuu) vain olisi vaikeasti artikuloitavissa ollessaan ristiriitainen itsensä kanssa, tyhjä oletetusta tapahtumisen ”sisällöstä” (kun mitään ei tapahdu). Toisaalta taas ehkä sitä mikä tapahtuu, kun mitään ei tapahdu, olisi ajateltava ei-minkään tavoin (epä)kohteena, erityyppömänä aikana. Ehkä arkipäiväinen tapahtuminen ei tulekaan havaituksi jonkin tietyn tapahtumisena, vaan kenties pelkkänä tapahtumisena. Millä perusteella tapahtuminen ylisummaan muka on välttämättä aina jonkin tapahtumista?

Tulkitsi tapahtumisen kohteisuuden kuinka tahansa, Perec on tässä hyvin lähellä arkisen käsittämistä sellaisena

Tee-se-itse: ”aikapommi”

Tarvitset:

- kynä (tai vastaava tallennin),
- paperia (tai vastaava tallennusalausta),
- kirjekuoria (tai vastaava säiliö)
- sinetti (tai vastaava hermeettinen väline)
- kalenteri (tai vastaava ajanmittausväline)

Ohjeet:

1. Määritä tallentamisen aika, paikka, tapa ja kohde.
2. Toteuta tallentaminen.
3. Säilö tallenne.
4. Anna ajan kulua. Valvo, odota, merkitse muistiin tai unohda.
5. Avaa säiliö.
6. Toista tallenne.

kuin Blanchot sen esittää esseessään ”La parole quotidienne” (Arkipäiväinen puhe, 1962, alkup. ”Homme dans la rue”, Ihminen kadulla, 1959). Innostuneena Lefebvren kritiikeistä (*Critique de la vie quotidienne I* (1947) ja *II* (1961)) Blanchot pyrkii sulauttamaan jokapäiväisyyden omaan ajatteluunsa korostamalla sen epämääräisyyttä: *Quotidien* pakenee, ei tule tiedon kohteeksi (*ne se laisse pas saisir*), ehtymättömänä, kiistämättömänä ja alati keskeneräisenä se on ylenkatsottu mutta yhtä kaikki jopa kuoleman ylittävää (*c’est que, dans le quotidien, nous ne naissons ni ne mourrons*), ja näin eittämättä hyvin vaikea tuoda esiin (*le plus difficile de découvrir*).²¹ Arkipäiväisyys jatkuvana tulemisena paikantuu Blanchot’lla nimenomaan siihen hetkeen, kun kadulla ei tapahdu mitään ([r]ien ne se passe, voilà le quotidien), mikä kaikuu Perecin katu-havainnoissa puolestaan muodossa: ”Kaiken kaikkiaan: mitään ei tapahdu” (*Il ne se passe rien, en somme*)²².

Blanchot’n vaikutusta Pereciin ei toki ole kiistäminen, mutta Perec pyrkii *quotidien*-projekteissaan yhteisen jokapäiväisen elämän kielellistämiseen toisin kuin Blanchot, jolle arkipäiväisyys taas toimii esimerkkinä valtarakenteita, historiankirjoitusta ja representaatiota sekoittavasta ja hajottavasta voimasta.²³ Perecille tuiki tärkeät varaukset onkin syytä ottaa vakavasti: hänestä vain *vaikuttaa* (*me semble-t-il*), että ei-mistään ei voi puhua, ja kielikin on puutteellinen vain *ikään kuin* (*comme si*). Samoin kadulla ei tapahdu mitään, mutta vain *ylimalkaan*, summaten (*en somme*), ja toisaalta myös kysymykseen, mitä tapahtuu, kun mitään ei tapahdu, vastataan jo osittain, että silloin aika kuluu, pilvet liikkuvat ja autoja ja ihmisiä menee ohi (*sinon du temps, des voitures, des gens des nuages*). Se mitä tapahtuu, kun mitään ei tapahdu on ehkä määrittämättömyyttään sukua ei-millekään ajattelun kohteena, mutta yhtä tiukasti mahdotonta tai ristiriitaista kuin ei-minkään objektivoiminen, kyseisenlaisen ajan kokeminen ei näyttäisi olevan – joskin sen sanallistaminen on yhtä kaikki vaikeaa.

Edellä siteeratuista Perecin termeistä jokapäiväiselle elämälle ”taustahäly” (*le bruit de fond*) sanoittaa ehkä konkreettisimmin sitä, mitä Perec ajaa takaa ilmaisullaan ”mitä tapahtuu, kun mitään ei tapahdu”. Tapahtumaton tapahtuminen on ymmärrettävissä analogisena taustan esiintulemiselle staattisena kohinana, satunnaissignaalien (*bruit*) äänimattona (*fond*), josta aika ajoin ponnahtelee objektivoitavia kokonaisuuksia. Itse tausta on tietysti määrittämätön ja eriytyvissä ainoastaan objektien bongauksen tuloksena. Näin tulkittuna tapahtumista, silloin kun mitään ei tapahdu, voi pitää niin kutsuttua pareidoliaa vastaavana ilmiönä, jossa merkityksettömästä tulee yllättäen merkityksellistä, taustasta on yhtäkkiä tunnistettavissa tuttuja kuvioita. Vaikka Perec selittääkin tapahtumien ponnahtelua erityisen yrittämisen tuloksena, on tämä ”tapahtuman poissaolo”, josta tapahtumat kumpuavat, myös nähtävillä maailmassa itsessään²⁴.

Perecin teoriapakaisuudesta huolimatta asetelma kielii periontologisesta jaosta eriytymättömään taustaan ja sitä seuraavan tapahtumiksi-eriytymiseen. Arkipäiväisyys

taustana on kuitenkin Perecille jokseenkin erikoisella tavalla eriytymätön, sillä se sisältää niin kutsuttuja pienoistapahtumia (*micro-événement*)²⁵. *Tentativessa* nimitystä käytetään kuvaamaan lukuisia yhtäaikaisia tapahtumia:

”Useita kymmeniä, useita satoja samanaikaisia tekoja, pienoistapahtumia, joista jokainen viittaa asentoihin, motorisiin toimintoihin, erityisiin energian kuluttamisen tapoihin: keskusteluja kaksin, keskusteluja kolmisin, [...]: huulien liike, eleet, ilmeet [...]: liikkumisen tapoja: kävellen, kaksipyöräisellä kulkuneuvolla (ilman moottoria, moottorilla) [...] päättäväisyyden tai motivaation asteita: etsiä, vetelehtiä, epäröidä, kävellä päättäväisin askelin [...]”²⁶

Pienoistapahtumia näyttäisi luonnehtivan katkonaisuus, simultaanisuus, moneus ja vihjaavuus, vaikka kirjaaja onkin enemmän kiinnostunut ilmiöiden luokittelusta kuin tapahtumien luonteesta. Vaikka mainitut tapahtumat ovat huomaamattomia, saa kuitenkin kyllin pätkäillä, millä perusteella ne ovat niin merkityksettömiä, että niitä voi tituleerata pienoistapahtumiksi saatika yhdistää tapahtumattomuuteen. Ennemminkin näyttäisi siltä, että Perecin keräämillä tapahtumilla ei ole essentiaalista vähyden tunnusmerkkiä, jonka perusteella voisi erotella tapahtumiin ja ei-tapahtumiin, taustaan ja taustasta nouseviin tapahtumiin.

Marie-Pascale Huglo (2011) avaa tätä essentiatto- muutta asettamalla vastakkain kertomuksen (*récit*) ja arkipäiväisen tapahtumisen. Toisin kuin kertomus, jokapäiväinen tapahtuminen ei edellytä toisiinsa kutoutuneiden tapahtumien suhteiden seuraamista, arki on perimmiltään jotain muuta kuin toisiaan seuraavien tapahtumien ketju tai verkko. Kertomukseen luettavat tapahtumat ovat erotettavissa vasta arkisten ei-tapahtumien tai pienoistapahtumien taustoitusta vasten, eikä kertomus ilman tätä taustoitusta olisi lainkaan mahdollinen. Vastavuoroisesti myös arkinen tapahtuminen määrittäyty taustana vasta kertomuksellistettujen tapahtumien niistä erottuessa: samalla tavoin kuin eksoottiset esineet saavat erityisyytensä suhteessa tavanomaiseen esineistöön, kertomuksen rakentaminen erityisistä tapahtumista on mahdollinen vain banaalien pienoistapahtumien taustaa vasten ja sama toisin päin.²⁷ Näin ollen kertomuksellistaminen luo tapahtumia jokapäiväisten pienoistapahtumien pohjalta esimerkiksi nostamalla esiin tapahtumien välisiä ajallisia tai kausaaleja kytköksiä.²⁸ Ynnättäessä jokapäiväisyys tällä tavoin ei-kerronnalliseen tai ei-tapahtumalliseen tapahtumiseen, arkinen tapahtuminen on ankarasti ymmärrettyä kerrottavissa ainoastaan kuvailemalla viistosti esimerkiksi paikkaa, esineitä ihmisiä, ei niinkään vastaamalla suoraan kysymykseen, mitä tapahtuu (kun mitään ei tapahdu).

Perecin voi tulkita kokeessaan leikkittävän juurikin tapahtuman olemusta koskevaa perustattomuutta. Luettellessaan, kuvaillessaan ja osoittaessaan pienoistapahtumia Perec pidättäytyy kertomasta, rakentamasta tapahtumien välille muita kuin kirjaamiseen, paikan rytmeihin ja havainnoinnin säännönmukaisuuksiin liittyviä suhteita. Jos

tapahtumasta tekee huomionarvoisen etusijassa sen suhde toisiin tapahtumiin, sen osa kertomuksessa, Perecin harjoittama indeksikaalinen, osoittamalla ”kertominen”²⁹ ainakin osittain välttää jokapäiväisen erityistämisen, erikoisen tarinan esittämisen. Kuitenkin mikäli pienoistaapahtumien katsoo merkitsevän vain kertomusten jäännöstä, joka lopulta on muokattavissa kertomukseksi, tämä kertomukseton, tapahtumaton jäännös asettuu liiankin auliisti paikalleen mahdollisten kertomusten lähteenä. ”Mitä tapahtuu, kun mitään ei tapahdu” toimii kyllä Perecillä osoittamassa potentiaalisten kertomusten, kirjallisuuden raakamateriaalin jokapäiväistä olinpaikkaa, mutta tämä potentiaalisuus ei Perecillä määriy yksinomaan kertomisen potentiana.

Arkipäiväinen potentiaalisuus

Jos jokapäiväinen jäännöksellisyys ymmärretään taustana, josta on mahdollista kerronnallistamalla tai osoittamalla nostaa esiin tapahtumia, määritetty kyseinen jäännös miltei itsestäänselvästi potentiaalseksi. Niinpä myös paradoksaalinen tapahtuminen, kun mitään ei tapahdu, on käsitettävissä potentiaalisuutta vaalivaksi ajankohdaksi, hetkeksi, jolloin jonkin on mahdollista tapahtua tai olla tapahtumatta. Potentiaalinen on tulevaa, ei-olevaa, jotain mikä ei ole vielä täällä, mutta yhtä kaikki, ainakin mahdollisesti, tulos. Perecille arkielämän kuvauksen yhtyminen kysymykseen kirjallisuuden potentiaalisuudesta ei ole ollenkaan kummallista, onhan hän ennen kaikkea tunnettu työstään potentiaalista kirjallisuutta työstävän kekeellisen kirjoittajaseuran, Oulipon (*Ouvroir de la littérature potentielle*, 1960–) parissa³⁰.

Löyhästi oulipolainen kirjallisuuden potentiaalisuus ja arkisen taustahälyn potentiaalisuus ovat kaltaisia, sillä molemmat perustuvat ei-olevaan ja tulevaan. Oulipon ydintoimintaa on erilaisten kirjoittamista ohjaavien rajoitteiden (*contraintes*) tehtäviä ja tekstien tuottaminen näitä samaisia rajoitteita seuraten. Rajoitteiden katsotaan Oulipossa tuottavan potentiaalista kirjallisuutta, koska ne ovat produktiivisia, rajoitteiden antamia kirjoitusohjeita on mahdollista seurata eri tavoin ja eri toteuttamisen tavat tuottavat erilaisia tekstejä³¹. Siis: jos rajoitteena toimii esimerkiksi heterogrammi, eli sana, rivi tai lause, jossa jokaista aakkosten kirjainta saa käyttää vain kerran, ovat kaikki tätä sääntöä seuraamalla toteutettavat tekstit potentiaalisia, mahdollisia tekstejä. Perecin *Alphabets* (1976), joka esittää 176 11-rivistä runoa kombinoimalla 11 kirjaimen sarjoja (E, S, A, R, T, I, N, U, L ja O, sekä kokoelman osioiden mukaan vaihtuva lisäkirjain) kullakin runon rivillä, on vain eräs osoitus kirjainrajoitteiden potentian taiturimaisesta esiintuomisesta. Siinä missä jokapäiväinen taustahälyn potentia ei ole mallinnettavissa, eksplisiittisten sääntöjen tuottamaa tai jaettavissa joukoiksi, Oulipon vaalimassa mielessä potentiaalisuus koostuu tietyistä tarkoituksenmukaisista reiteistä, ellei mallinnettavista niin ainakin aavisteltavista mahdollisuuksien joukoista.³²

Näiden potentiaalisuuksien rinnakkainelo Perecin kirjoituksissa ei ole lainkaan yllättävää, sillä yksi keskeisimmistä piirteistä hänen tuotannossaan on juuri sattumanvaraisuuden ja säännönmukaisuuden kekseliäs yhdisteleminen³³. Tässä yhteydessä Perecin *quotidien*-projekteista ehdottomasti kiinnostavin laaja koesarja *Lieux* (1969–1975) osoittaa, millä ehdoin rajoitteiden avulla tuotettu potentia ja jokapäiväisen elämän jäännöksellisyteen paikantuva potentia voivat toimia (ja olla toimimatta) yhdessä.

Lieux-projektin idea on viehättävän yksinkertainen, mutta silti suurellinen. Tutkiakseen samalla kertaa paikkojen, muistojensa ja kirjoittamistyyliä ikääntymistä Perec valitsi kotikaupungistaan Pariisista 12 itselleen merkityksellistä paikkaa³⁴, joista hänen tarkoituksenaan oli kirjoittaa kuvauksia joka kuukausi 12 vuoden ajan, alkaen vuoden 1969 tammikuusta. Päästäkseen tavoitteeseensa Perecin oli kirjoitettava kuvaus jokaisesta paikasta sekä paikan päällä (*réel*) että *in absentia* muistinvaraisesti (*souvenir*). Välttääkseen perättäiset vierailut ja paikkojen järjestyksen vaikutuksen kuvausten sisältöön Perec pyysi matemaatikko Indra Chakravartilta (1928–2002) kombinaatiomallin, jonka avulla paikkojen järjestys projektin aikana pääsisi vakiintumaan. Vielä varmistaakseen, ettei jo tehtyjen kuvausten lukeminen vaikuttaisi tulevien kuvausten sisältöön, valmiit tekstit suljettiin rituaalimaisesti kirjekuoriin, jotka piti avatun vasta koko projektin päättyttyä, kun kirjekuoriin olisi vuoden 1981 tammikuussa ollut suljettu yhteensä 288 tekstiä.³⁵

Näin ohjelmoituina *Lieux*-koesarjan kuvausten aikaa, paikkaa, järjestystä, tapaa ja käyttöä säätelevät säännöt muistuttavat oulipolaisia rajoitteita avatessaan tilan juuri tietynlaisille mahdollisille, tuleville kuvauksille. Perec käyttä rajoitteita eliminoimaan muuttujia (tekstien vaikutus toisiinsa) kuin sosiologisessa kenttäkokeessa ja avaamaan tilaa arkeologisen kaivauksen kaavoittamisen tapaan (tallentamisen paikka on aika ja paikka määritetty, löydökset varjeltuja). *Lieux* näyttäisi olevan varta vasten viritetty jokapäiväisen elämän kuvaamiseen, sillä ainakaan periaatteessa kokeiden ei tarvitse palvella mitään ideologiaa, kosiskella esteettisiä makuja, tai tavoitella uutuutta tai erityisyyttä, vaan vain yksinkertaisesti seurata sille asetettuja rajoitteita – tässä mielessä se mahdollistaa myös mitättömän tavanomaisten tapahtumien tallentamisen. Vaikka rajoitteiden avaama potentiaalisten kuvausten joukko ei tässä olekaan yhtä ennustettavissa kuin vaikkapa lipogrammin (tiettyjen kirjainten käyttökielto) tapauksessa, niillä on kuitenkin selvä funktio juuri tietynlaisen potentian mahdollistajana, juuri tietynlaisten, muuten rekisteröitymiskynnyksen alittavien pienoistaapahtumien sallimisessa tulla kirjatuiksi.

Rajoitteet toisin sanoen toimivat projektissa arkipäiväisen elämän (mahdollisimman neutraalin) kirjaamisen mahdollistajina, niiden avulla tuotettu potentiaalisuus on kalendaarista, kirjaamisen ajan, paikan ja tavan rai-vaamista, kiinnittämistä tiettyyn tulevaan ajankohtaan. Taustahälyn jäännöksellisyys ja arkisen tyhjentytömyys kuvaukseen puolestaan on epämääräisesti lyk-

”Näin *Lieux* näyttäytyy ennen kaikkea monumentaalisen pelastusoperaationa.”

käytyvää tulevaa, ehtymätöntä potentiaalisuutta, jolla ei ole aktualisoivaa kiinnepistettä ajassa. Vaikka molemmat potentiaalisuudet pitävät kuvauksen kohdetta avoimena ja epämääräisenä siirtäessään sitä tulevaan, ne ovat kuitenkin hyvin eritasoisia: jos jäännöksellisyyden potentiaalisuus tulee nimenomaan arkisen tapahtumisen pakenaisuudesta, tallentumattomuudesta, rajoitteilla aikaan saatu potentia on ensisijaisesti arkielämän kaappaamisen, tallentamisen potentiaa.

Arkipäiväisyys tulee ollakseen mennyt

Perec hylkäsi *Lieux*-projektin syyskuussa 1975, jolloin kuvauksia oli ehtinyt kertyä 133 kappaletta³⁶. Projekti oli työläs, rajoitteet eivät toimineet halutulla tavalla, Perecillä oli paljon rinnakkaisia kirjoitustöitä ja kenties paikkoihin liittyvät raskaat muistot tekivät tehtävänsä³⁷. Erityisesti Pereciä ärsytti, ettei hän kuvatessaan pystynyt olemaan kiinnittämättä huomiota paikkojen muuttamiseen kuvauksetojen välillä. Perecin tavoitteenahan oli antaa ajan tehtäväksi paikkojen ikäännyttäminen, jättää paikkojen, muistojen ja ikäännyttämisen tarkastelu mahdolliselle lukijalle, vaan silti paikkojen kuvaukset olivat alati kääntyä paikkojen muutoksen kuvauksiksi³⁸.

Lieux on projektina sikäli kokonaisvaltainen, että se koetteli jokapäiväisyyden kuvauksen ohella erityisesti myös tekijäänsä³⁹. Huomattavinta Perecin tahtomattaan noteeraama muutos oli Rue Vilinillä: Perec tuli dokumentoineeksi synnyinpaikkansa ”uudistamisen”, pyyhkiytymisen pois Pariisiin kartalta. Koesarjan alkuperäisiin tavoitteisiin kuulunut paikkojen vanhentumisen tallentaminen ei sikäläkään onnistunut, sillä paikat eivät ikäänntyneet, vaan suorastaan katosivat.⁴⁰ *Elämä, Käyttöohje*-kirjan lukija tunnistaa rue Vilinin kohtalosta samankaltaisen vääjäämättömän tuhon, joka uhkaa kuvitteellista kerrostaloa rue Simon–Crubellier 11:sta ja koko katua: ”Myymälät sulkevat yksi kerrallaan, eikä niiden tilalle tule mitään [...] [k]atu muuttuu riviksi sokeita julki-

sivuja – *ikkunoita jotka ovat kuin tyhjiä silmiä* – jotka vuorottelevat riekaleisten ilmoitusten ja nostalgisten graffitien peittämien työmaa-aitojen kanssa⁴¹. Näin *Lieux* näyttäytyy ennen kaikkea monumentaalisen pelastusoperaationa, jossa jokapäiväinen tapahtuminen tietyissä paikoissa koetetaan saada evakuoitua tallenteeseen ennen paikkojen lopullista katoamista. Perecille juuri Vilin-kadun hävittäminen oli erityisen koskettavaa, sillä paikan katoamisen myötä hävisi myös mahdollisuus paikkaan liittyvien muistojen palauttamiseen.

Vilin-kadun kohtalo paljastaa *Lieux*-projektiin piilotetun tavoitteen. Perec nimitti suljettuja kirjekuoriaan ”eräänlaisiksi aikapommeiksi” (*espèces de bombes du temps*). Niiden tarkoitus oli herättää avajassa (ja myöhemmin lukijassa) äkillinen muistiinpalautuminen, ”ananmeesinen räjähdys”, jossa aiemmin jokapäiväisen, unhoon jääneen tai hylätyn asian tai esineen kohtaaminen uudelleen ryöpsäyttää esiin siihen liittyviä muistoja, tekee siitä merkityksellisen uudella tavoin. Perecin omat esimerkit ilmiöstä ovat niinkin klassisia kuin metrolippujen merkitsemiseen käytetty rei’itin tai tuhansiksi vuosiksi hautautunut kola-tölkki, josta marsilaiset voivat pähkäillä sen muinaista käyttötarkoitusta.⁴² Koska tuleva merkityksellistämisen kriteeri on tuntematon, kaikki kirjekuoriin tallennettu kuvaus on potentiaalisesti muistamisen arvoista, kaikki kirjatut jokapäiväisen elämän havainnot voivat mahdollisesti saada aikaan kyseisen muistiinpalautumisen. Kuten Huglo (2006) perustellusti esittää, paikkojen, muistojen ja kirjoituksen ikäännyttämisen seuraaminen ei suinkaan ollut kokeen ainoa, edes ensisijainen, tavoite: *Lieux*-projektin Perecille ”huomaamaton nykyhetki on potentiaalinen muisto” ja projekti itsessään tällaisten potentiaalisten muistojen pankki⁴³.

Lieux siis edellyttää arkipäiväisen taustan potentiaalisuuden ymmärtämistä mahdollisuutena tulla kirjatuksi, arkistoiduksi, mikä tarkoittaa myös jokapäiväisen tapahtumisen luonteen muuttumista määrittämättömästä tu-

lemisestä tulevaksi merkityspotentialiksi. Pienoistapahtumat, esimerkiksi potentiaalisina kertomusten tapahtumina, ovat ajan suhteen avoimia, ja vasta kertomusten tapahtumien suhteet toisiinsa lukitsevat tapahtumien aikarakenteen. Potentiaalisina muistoina ne taas ovat väistämättä menneitä, jo ohitettuja tapahtumia. Perec vaikuttaisi yrittävän siirtää taustahälyn potentiaalisuutta kirjalliseen muotoon, jossa muistojen on mahdollista nousta kerättyjen pienoistapahtumien kuvausten taustasta. Toki potentiaalinen muistokin on tulevaa, mutta riippumatta itse tapahtuman sisällöstä, se tulee merkitykselliseksi vasta ohitettuna, menneenä. Siitä mitä tapahtuu, kun mitään ei tapahdu, tulee sitä, mikä tapahtui, kun mitään ei tapahtunut. Jos jokapäiväinen elämä jäännöksellisyydessään onkin huomaamaton, objektiivottomat pienoistapahtumien virtaa, tallennettuna siitä tulee jälki ohitetusta, menneestä – ja siten usein varsin merkittävästä, jollei historiallisesta – tapahtumasta.

Mitä sen jälkeen kun kaikki on tallennettu?

Paikkojen katoaminen, muistojen tallentaminen ja potentialisoiminen yhtyvät Perecin tuotantoa lävistävään ”katoavaisuuden poetiikkaan”⁴⁴, joka on helposti yhdistettävissä Perecin juutalaisuuteen, lapsuudenmuistojen puuttumiseen ja vanhempien katoamiseen toisessa maailmansodassa⁴⁵. Vaikka Perec eittämättä tutkiikin arkielämän mahdollisimman uskollista kuvaamista ja pyrkii välttämään kertomuksen rakentamista, kokonaisuutena *Lieux* kuitenkin kertoo viistosti tarinaa suuresta hävityksestä ja perustelee tallentamisoperaationsa tähän muutoksen vastaamisella.

Tentative osallistuu tähän tallentamiseen varsin erikoisella tavalla, vaikka periaatteessa koe vain pelkistää *Lieux*-projektin paikan päällä tehtyjen kuvausten ideaa sanoutumalla irti kirjekuorista ja potentiaalisten muistojen tehtailuista. Heuristisesti näitä kahta koetta voi ajatella toistensa vastakappaleina: siinä missä *Lieux* pohjimmiltaan koettaa arkistoida ja tuottaa potentiaalisia muistoja sisältäviä kuvauksia, *Tentative* sen sijaan aktualisoi taustahälystä nousevia pienoistapahtumia kirjaamalla niitä ylös. Kaupungintalon kahvilan seutuvilta 18.10.1974 noin klo. 12.40 kirjautuu esimerkiksi seuraavaa:

”63 menee ohi [*Un 63 passe*]

6 viemäryöläistä (kypärät ja saappaat) menee Canetteskadulle.

Taksipysäkillä kaksi vapaata taksia,

87 menee ohi

Sokea tulee Canettes-kadulta ja kulkee kahvilan ohi, nuori mies, vakaat askeleet.

86 menee ohi

Kaksi miestä, joilla on piiput ja mustat laukut

Yksi mies, jolla on musta laukku, mutta ei piippua

Nainen villatakissa, hilpeä

96 [*Un 96*]

Toinen 96

(korkokengät: vääntyneet nilkat)

Omenanvihreä räätisitikka.

63

70⁴⁶

Silmiinpistäväntä välittömyyden vaikutelman korostamisessa ja tapahtumisen tuntua rakentavissa nopeissa kirjauksissa on, että tapahtumista pidetään yllä lähes yksinomaan *passer*-verbillä ja sen ellipsöimisellä. *Passer* on toki yleisin mahdollinen verbi tapahtumiselle, mutta tahtoessaan Perec olisi voinut varioida sitä esimerkiksi sanoilla *aller*, tai *venir* puhumattakaan kuvaavimmista liikehdinnän ilmauksista. Ohittaminen (*passé*) toistuu rytmisesti halki koko kokeen usein kummitellen niissäkin merkinnöissä, joista se on *brevitatis causa* jätetty kirjoittamatta. Kaikki, mitä aukiolla tapahtuu, menee ohi, ohittaa kirjaajan tämän yrittäessä parhaansa jättää jäljen näistä ohituksista. Niinpä kuvausten kertyessä kirjaaminen alkaa yhä enemmän muistuttaa predikoimista, paikan attribuomista erilaisilla tapahtuma-ominaisuuksilla, paikan ominaisuuksien lisäämistä luetteloon (esimerkiksi *Un 63 passé* listatataan *Un 63*).

Tentativen otsikkoon nostettu ehdyttäminen (*épuiement*) liittyy olennaisesti kirjauksien listaamiseen ja edustaa Perecin tuotannossa toistuvaa kirjallista elettä, jota Lejeune (1991) nimittää täyttämiseksi (*remplissage*)⁴⁷. Toisin kuin John Barthin paljon kuuluisammassa kirjallisten uutuuskien huventumisessa (”Literature of Exhaustion”, 1967), ehdyttäminen merkitsee Percille kirjallisten muotojen suomien mahdollisuuksien tietoista tyhjentämistä toteuttamalla ne. Muodollisimmillaan tästä pakkomielleestä todistavat edellä mainitut heterogrammaattiset runot tai *Suuri palindromi* (*Le Grand Palindrome*, 1969), joissa teksti on tulosta rajoitteen suomien mahdollisuuksien ehdyttämisen osoittamisesta. Listaamisen ja ehdyttämisen yhteys näyttäytyy toki Perecin suurteoksissa, kuten *Elämä, Käyttöohje* -romaanikokoelmassa, joka listojen esittämisen lisäksi rakentuu erilaisten listojen yhdistelmistä.

Huomattavaa onkin, että Perec määrittelee myös arkipäiväisyyden listaamalla vaihtoehtoisia nimiä (banaali, ilmeinen, tavallinen, infra-tavallinen, jne.), ikään kuin kompensoidakseen osuvan termin puuttumista, mutta toisaalta myös osoittaakseen, että jokapäiväisyys kaikessa epämääräisyydessään määrittyy listana.⁴⁸ Tähän nähden onkin luontevaa, että hyödyttömän tilan etsintää seuraa luetteloiava pohdinta mahdollisesti hyödyttömistä tiloista, tai että ei-mikään, josta ajattelu on tehnyt aukon, täytetään hamaan jatkuvalla (ellipsi) listalla täyhteistä (”[...] käytännöllä, funktiolla, päämäärällä, näkemyksellä, tarpeella, puutteella, ylijäämällä...”). Jos luettelointi onkin vähintään mahdollista kirjoitusta (*”degré zéro” de la description ou de l’écriture en general*)⁴⁹, *Tentativessa*, yhdistettynä ehdyttämispyrkimykseen siitä tulee megalomaanista, eletyn fyysisen paikan jäänteetöntä kääntämistä kielelliseksi paikaksi.⁵⁰

Tällaisena ehdyttäminen lähenee katafaattista kielenkäyttöä (*cataphatic discourse*), jossa kielelle myönnetään kyky lähestyä kielen ulkopuolista transsendenttia silkalla sanomisen volyyymilla, sanomalla kaikki⁵¹. *Tentative* leikkittää jo lähtöasetelmallaan muinaista sanomattomuuden toposta, jossa huimaavilla luetteloilla saadaan vaikutelma sellaisesta paljoudesta, että on parempi vaieta⁵². Kuten todettu, toisin kuin esimerkiksi heterogrammaattisissa runoissa, paikan kirjaamisessa ehdytettävä kokonaisuus ei ole ollenkaan rajattu. Kiinnostavaa onkin, että sen sijaan varta vasten epäonnistumiseen tai epätäydellisyteen tuomittu ehdyttämistavoite itsessään luo kuvitteellisen kokonaisuuden, oletuksen, että paikka olisi mahdollista kuvata tyhjentävästi. Kun tämä ajatus tavoittamattomasta kokonaisuudesta yhdistyy paikassa tapahtuvan jokapäiväisen elämän hälyyn, paikka saa utooppisen merkityksen kaikkien mahdollisten kuvaustensa pitelijänä, totaliteettina, josta kuvaus tai äärellinen kuvauksien joukko on väistämättä vain osa, fragmentti.

Ehdyttämistavoitteen luomalla kokonaisuudella myötä Perec kutsuu muuten viileästi Immanentilla tasolla pysyttelevään kokeeseensa transsendentin alueen, joka on läsnä tavoittamattomana kokonaisuutena varsin perinteisessä roolissaan kuvaamisen rajallisuuden ja lis-

taamisen äärellisyyden osoittajana. Perec ei kuitenkaan päädy hiljaisuuteen, vaan keskeneräisyyteen: enemmän kuin kielen vajavaisuudesta, kysymys on *Tentativessa* ajallisesta äärellisyydestä. Kun kerran arkipäiväisen hälyn potentian määrää ei voi mielekkäästi rajata, tämän potentian täydellinen aktualisoiminen kirjaamalla vaatii pysäytetyn tai rajattoman ajan, kronologisen ajan ulkopuolella. *Tentative* koettelee jäännöksen kuvaamista ikään kuin paikka itsessään olisi tallenne, jolloin sen mahdollisten kuvausten ehdyttäminen onnistuisi keräämällä kaikki tallenteessa ilmenevä yhteen isoon listaan.

Paikan ehdyttämisen rajapyykkiä vartioi kuitenkin sama peruuttamaton katoavaisuus ja ohimeneväisyys, joka alun perin motivoi tallentamista: tapahtumia ei olisi voinut havaita toisin, niiden ei enää kirjatessa ole mahdollista olla sen täydempiä kuin ovat, sillä ajanhetki, jossa kirjaus on tehty, on peruuttamattomasti ohitettu. Vastaus ehdyttämisen koetteluun tulee ulkopuolelta, ”aika joka valvoo kaikkea, on antanut ratkaisun sinusta riippumatta” (*[L]e temps, qui veille à tout, a donné la solution malgré toi*)⁵³. Kysymykseksi sen sijaan jää, tai ehkä kysymys vain palaa: se mitä tapahtuu, kun mitään ei tapahdu, onko myös se, aina tai koskaan, peruuttamattomasti ohitettu?

Viitteet

- 1 Perec 1985, 10–11.
- 2 Perecin suhde realismiin traditioon ja todellisuuden esittämiseen on monitahoisempi ja ristiriitaisempi kuin tässä on mahdollista saada välittymään (ks. esim. Kosonen 2000; Montfrans 1999). Huomattavaa on kuitenkin, että jokapäiväisyyttä tarkastellessaan Perecin ensisijainen menetelmä on kokeellinen, arkisen todellisuuden tallentamista koetteleva.
- 3 Perec 2003, 95.
- 4 Arkipäiväisyys on jollain tasolla kietoutunut lähes kaikkiin kirjailijan töihin. Selkeimmin siihen painottuvia kuitenkin ovat *Lieux*-projekti (1969–1975), *L'espèces d'espaces* (1974), *Tentative d'épuisement d'un lieu parisien* (1975); *Tentative de description de choses vues au carrefour Mabillon le 19 mai 1978* (1978, äänitalenne), *Tentative de description de quelques lieux parisiens ja Je me souviens* (1978).
- 5 Perec 1975, 31.
- 6 Perec 1975, 9–10. Käännökset kirjoittajan, ellei toisin mainita.
- 7 Sama, 18.
- 8 Sama, 39.
- 9 Tietysti Perecille tyypillisesti *Tentative* sisältää säännön poikkeuksina myös satunnaisia tyystin keksittyjä tapahtumia, joista ilmeisin on Japanin keisarin vierailu aukiolle 91 moottoripyöräpoliisin saattamana (sama, 40). Näistä lisää ks. Rucar 2014, 104–.
- 10 Vrt. Schilling 2006, 177.
- 11 Tutkimuksessa nämä neljä mainitaan toistuvasti, vaikka läheisyys tässä ei välttämättä tarkoita ystävyyttä. Perec muun muassa osallistui Lefebvren ohjaamiin markkinatutkimusprojekteihin (ks. Bellos 1999, 265–270) ja seurasi innokkaasti muutamia Barthes'n seminaareja (Sheringham 2006, 252), mutta Perecin kytkökset de Certeau'hon ja Blanchot'hon ovat enempi henkisiä: Pereciä ja de Certeau'ta yhdistää jokapäiväisten tekemisen tapojen moneuden kuvaaminen (ks. sama, 222, 291), kun taas Blanchot'n tavoin Perec kirjallistaa jokapäiväisyyttä, joskin kovin eri tavoin (ks. esim. Malgouzo 2010, 60; Bellos 1999, 305–308). Välillisemmin Perecin *quotidien*-projekteihin vaikuttaneiden listaan kuuluvat ainakin Sigmund Freud, Bertolt Brecht, Marcel Mauss, Georg Lukacs, Fernand Braudel, Jean Duvignaud, Paul Virilio, Guy Debord ja Raouil Vaneighem, joista jokainen olisi oma lukunsa (ks. Sheringham 2006; Schilling 2006; Bellos 1999).
- 12 Lefebvre jalosti jäännöksellisyyden ajatusta samoihin aikoihin, kun tutustui Pereciin. *Critique de la vie quotidienne* -teoksen ensimmäisen osan 1958 uudistetussa esipuheessa hän kirjoittaa: ”Kun analysoimalla on poistettu erityiset, ylemmät, erikoistuneet, rakenteellistetut toimet, jokapäiväinen elämä määrittetty kokonaisuudeksi jäännöksellisessä mielessä, ’sen mitä jää’ [*ce qui reste*] määrittämänä. [...] [J]okapäiväinen elämä täyttää sen ’teknisen aukon’, jonka ylemmät toimet erityisyyttään jättävät.” Lefebvre 1958, 109.
- 13 Perec 1990, 10–11. *Seuil* n laatimassa *L'infra-ordinaire*-kokoelmassa (1990) ”Approches de quoi?” saa otsikon ”Interroger l'habituel” (Tavanomaisen kuusutelu).
- 14 Sama, 12.
- 15 Perec 2002, 62. Suom. Ville Keynäs.
- 16 Perec 1975, 21.
- 17 Vrt. Huglo 2011, 87–90.
- 18 Perec 2002, 43. Suom. Ville Keynäs.
- 19 Käännän tässä sanan rien sanalla ’ei-mikään’ Keynäs'n käännöstä seuraten. Tutkimuksellisesti tarkempaa olisi pitää erillään ei mikään (*le rien*) eriytymätömyyteen viittaavana kvasi-käsitteenä ja ei-mikään (*le néant*) selkeämmin metafysisenä olemisen rajaa piirtävänä käsitteenä. Perec käyttää sanaa useimmiten kaunokirjallisesti, käsitteellistämättä, mutta koska tässä hän puhuu ei-mistään määrättyä ajattelun kohteena, käsitteellisempi ja teknisempi käännös (ei-mikään) on ainakin osittain paikallaan. Epäkäsitteen taustoista ja erotteluista tarkemmin ks. Sjöberg 2010.
- 20 Perec 2002, 42. Suom. Ville Keynäs. Esi-

- merkiksi William Franke (2016, 3, 17) kartoittaessaan sanomattomissa olevan (*unsayable*) perenniaalista filosofiaa pitää itserefleksiivistä ja -kriittistä tapaa käyttää kieltä (*discourse*) sanomattomuuden ilmenemisen ehtona.
- 21 Blanchot 1962, 357–366.
- 22 Sama, 360; Perec 2002, 62. Suom. Ville Keynäs.
- 23 Ks. Hoa 2014, 59–60. Tässä yhteydessä ei voida mennä syvällisemmin kiinnostavaan vertailuun Blanchot'n ja Perecin arkipäiväisyys-käsitelmien välillä. Yhteyksistä ja erimielisyyksistä ovat kirjoittaneet muun muassa Michel Sheringham (2006), Yannick Malgouzo (2010) ja Maryline Heck (2012, 117–148), mutta perusteellinen tutkimus aiheesta uupuu.
- 24 ”Yritän nähdä ei mitään, tapahtuman poissaolon” (Perec 2003, 27).
- 25 Joudun kääntämään ilmaisan *micro-événement* likiarvoisella käännöksellä ”pienoistapahtuma”, sillä uskollisimmat käännökset, kuten ”mikro-tapahtuma” tai ”tapahtumat mikrotasolla” ovat kiusallisen elektronisia. Pienoistapahtumista Perec mainitsee esimerkiksi ohittavan paloauton, naisen, joka kiinnittää koiransa herkkupuodin ulkopuolelle, muuttoa, julisteita ja ihmisiä (Lejeune 1990, 208).
- 26 Perec 1975, 15–16.
- 27 Huglo 2011, 83.
- 28 Vrt. sama, 90.
- 29 Vrt. sama, 92–94.
- 30 Perecin otettiin jäseneksi Raymond Queneau'n ja Francois Le Lionnais'n vuonna 1960 perustamaan Oulipoon vasta 1967, mutta hänen vaikutuksensa ryhmään on ollut lähtemätön, jopa ryhmän peruseräitteitä muokkaava, Ks. esim. Roubaud 2004.
- 31 Ks. esim. *Oulipo Compendium*, toim. Mathews & Brothie 2005, sv. potential: ”Tulevan, ei-olevan ja potentiaalisuuden kytkös on läsnä ryhmän perustamiskeskusteluissa: *Tällainen on siis* [Oulipon] *kokeellinen menetelmä*. [...] Siihen Queneau vastasi: menetelmäämme voi soveltaa myös ei-oleviin seikkoihin. [...] Potentiaalinen on sitä mitä ei ole vielä olemassa. *Bens vahvisti siekailemattoman epärehellisesti, että niinhän hän oli juuri sanonut*: Jotta päädyttäisiin potentiaaliin (tulevaan), on lähettävä siitä mitä on olemassa (nykyhetki)” (Oulipo 1973, 32, kursiivi alkup.).
- 32 Oulipon erilaisten potentiaalisuuskäsitelmien rajoista ja rajattomuuksista tarkemmin ks. Mankinen & Salminen 2018.
- 33 Ks. esim. James 2009, 132–157.
- 34 *Lieux*-projektin paikat ovat Rue Vilin, Rue de l'Assomption, Franklin–Roosevelt, Avenue Junot, Rue de la Gaîté, Place d'Italie, Place de la Contrescarpe, Rue Saint-Honoré, Carrefour Mabillon, Place Jussieu, L'île Saint-Louis ja Passage Choiseul (Lejeune 1990, 164). Kuvausten paikat eivät olleet historiallisesti tai globaalisti merkittäviä, mutta viimeistä lukuun ottamatta Perecille tärkeitä katuja, aukioita, risteyksiä, sellaisia kuin
- kirjailijan synnyinkoti Rue Vilinillä tai tädin koti Rue de l'Assomptionilla. Ne toimivat Perecille maamerkkeinä tai viitepisteinä (*répères*), joiden avulla kaupunki saattoi jäsentyä merkityksellisesti (ks. Perec 2003, 232–234).
- 35 Perec kuvaa itse projektiaan muun muassa *Tilaja / Avaruuksia* -teoksessa (Perec 2002, 67–68); huomattavasti yksityiskohtaisemmin projektia ovat dokumentoineet Schilling 2006, 129–177, Sheringham 2006, 257–261 ja erit. Lejeune 1990, 141–209. Kuten Perec jo omissa kuvauksessaan antaa ymmärtää, hän ei noudattanut projektin rajoitteita kovinkaan kurinalaisesti.
- 36 Lejeune 1990, 141. Projektista on julkaistu vain viisi paikan päällä tehtyä kuvausta, nekin jälkikäteen muokattuina otsikoilla ”Guettées”, ”Vues d'Italie”, ”La rue Vilin”, ”Allées et venues rue de l'Assomption”, ”Stations Mabillon”.
- 37 Ks. esim. Huglo 2006 104–105.
- 38 Sama, 109.
- 39 Vrt. Salminen 2015, 57–58
- 40 Huglo 2006, 109–110.
- 41 Perec 2006, 158. Suom. Ville Keynäs.
- 42 Perec 2003, 236; Huglo 2006, 108. *Lieux*'in innoittamana syntynyt *Je me souviens* (1978) omistautuu näiden aktuaalisesti triviaalien mutta potentiaalisesti nostalgisten muistojen keruuseen listamalla 479 arkipäiväistä muistoa.
- 43 Huglo 2006, 107.
- 44 Sama 2006, 109.
- 45 Mielestäni parhaiten kyseisen usein toistetun elämäkerrallisen avaintapahtuman esittää Bellos 1999.
- 46 Perec 1975, 18.
- 47 Lejeune 1991, 43–46.
- 48 Vrt. Turin 2017, 171–172.
- 49 Turin 2017, 181
- 50 Tällainen megalomaanisuus ei ole Perecille vierasta, kertoohan hän halukseen ”sanoa kaiken sen mikä ihmisen vain on mahdollista sanoa” ja vielä ”kaikin mahdollisin tavoin” (Perec 2003, 252).
- 51 Ks. esim. Turner 1995, 20–21.
- 52 Ks. Eco 2009, 327.
- 53 Perec kähvelsi lainauksen *Un homme qui dort* (1967) -romaaninsa Robbe-Grillet'n *Les gommès* (1953) -teoksesta. Robbe-Grillet puolestaan oli muunnellut sen Sofokleen *Kuningas Oidipus* -näytelmästä (429 eaa.).

Kirjallisuus

- Bellos, David, *Georges Perec. A Life in Words* (1993). Harvill Press, London 1999.
- Blanchot, Maurice, *La parole quotidienne* (1962). Teoksessa *L'Entretien infini*. Gallimard, Paris 1969, 355–366.
- Eco, Umberto, *The Infinity of Lists*. Käänt. Alastair McEwen. Rizzoli, New York 2009.
- Franke, William, *A Philosophy of the Unsayable*. University of Notre Dame Press, Notre Dame 2014.
- Heck, Maryline, *Georges Perec. Le corps à la lettre*. José Corti, Paris 2012.
- Huglo, Marie-Pascale, *Que se passe-t-il quand*

il ne se passe rien? L'événement et le quotidien dans la littérature narrative contemporaine. Teoksessa *Poétiques et imaginaires de l'événement*. Toim. N. Xanthos ja A. M. Parent. Figura, Montréal 2011, 81–96.

- Huglo, Marie-Pascale, Georges Perec's "Time Bombs". About Lieux. Teoksessa *Time and Memory*. Toim. J. Parker, P. Harris, ja M. Crawford. Brill, Leiden 2006, 101–114.
- James, Aliston Sian, *Constraining Chance. Georges Perec and the Oulipo*. Northwestern University Press, Evanston 2009.
- Kosonen, Päivi, *Elämät sanoissa. Eletty ja kerrottu epäjatkuuus Sarrauten, Durasin, Robbe-Grillet'n ja Perecin omaelämäkerrallisissa teksteissä*. Tutkijaliitto, Helsinki 2000.
- Lefebvre, Henri, *Critique de la vie quotidienne. Vol. 1*. L'Arche, Paris 1958 (1947).
- Lejeune, Philippe, *La mémoire et l'oblique*. P.O.L, Paris 1991.
- van Montfrans, Manet, 1999 *Georges Perec. La contrainte du réel*. Rodopi, Amsterdam 1999.
- Oulipo Compendium. Revised and Updated*, Toim. Alastair Brothie & Harry Mathews. Atlas Press, London 2005.
- Oulipo, *La littérature potentielle. Créations, re-créations, récréations*. Gallimard, Paris 1973.
- Perec, Georges, *Elämä, Käyttöohje (La vie, mode d'emploi, 1978)*. Suom. Ville Keynäs. Loki, Helsinki 2006.
- Perec, Georges, *Entretiens et conférences 1979–1981* (Vol. 2). Joseph K., Nantes 2003.
- Perec, Georges, *Tilaja / Avaruuksia (Espaces d'espaces, 1974)*. Suom. Ville Keynäs. Loki, Helsinki 2002.
- Perec, Georges, *L'infra-ordinaire*. Seuil, Paris 1990.
- Perec, Georges, *Notes sur ce que je cherche* (1978). Teoksessa *Penser/Classer*. Hachette, Paris 1985, 9–13.
- Perec, Georges, *Tentative d'épuisement d'un lieu parisien*. Christian Bourgois, Paris 1975.
- Rucar, Yan, *Un espace à traverser. Collectivité et quotidienneté dans Tentative d'épuisement d'un lieu parisien* de Georges Perec. *French Forum*. Vol. 39, No. 1, 2014, 95–111.
- Roubaud, Jacques, *Perecquian OULIPO*. Käänt. Jean-Jacques Poucel. *Yale French Studies*. No. 105, 2004, 99–109.
- Schilling, Derek, *Mémoires du quotidien. Les lieux de Perec*. Septentrion, Villeneuve-d'Ascq 2006.
- Sheringham, Michael, *Everyday Life. Theories and Practices from Surrealism to the Present*. Oxford University Press, Oxford 2006.
- Salminen, Antti, *Kokeellisuudesta*. Poesia, Jyväskylä 2015.
- Sjöberg, Sami, *Rien, rien, rien. The Alternate Nothing in French Lettrist and Language-centred Philosophy. Sprachkunst* Vol. 42, No. 2, 2010, 299–312.
- Turin, Gaspard, *Poétique et usages de la liste littéraire. Le Clézio, Modiano, Perec*. Droz, Genève 2017.